

Elektrik Yüksek Mühendisi Nevvar Sünnetçioğlu ile 1950'lerde başladığı ve Türkiye'den Almanya'ya uzanan meslek yaşamını konuştuk

100 YAŞINA YAKLAŞAN BİR KADIN MÜHENDİSİN GÖZÜNDEN...

Bahar Tanrısever
bahartanrisever@gmail.com

EMO Basım- Elektrik Mühendisleri Odası'nın (EMO) ilk kadın üyelerinden 271 sicil numarah Nevvar Sünnetçioğlu, çocukken babasının kurduğu elektrik santralının bahçesinde, motorlar ve direklerin arasında oynadığı oyunlardan, Elektrik Yüksek Mühendisliğine uzanan yaşam yolculuğunun köşe taşlarını dergimize anlattı. Meslek yaşamına 1950'li yıllarda Etibank ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nde (EİEİ) başlayan, 1965'te EMO Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapan ve ardından yurtdışına yerleşen Sünnetçioğlu, o yıllarda elektrik şebekeleri ve nükleer enerji alanında yoğunlaşan çalışmalarını aktarırken, yakın geçmişe de canlı tanıklık yapıyor.

Nevvar Sünnetçioğlu'nun babası Kemal Sünnetçioğlu 1895 Muğla doğumlu, dini bilimler eğitimi almış olsa da pek çok farklı alanda kendini yetiştirmiş bir isim. 30 yaşında ziraat makineleri teknisyeni olmuş, 1927 yılında özel şoför okulu açarak Ege Bölgesi'nin şoförlerini yetiştirmiş. Paris'te bir okuldan yazışma ile elektrik dersleri aldıktan sonra 1929 yılında Milas'ta projeli ilk düzenli elektrik santralını kurmuş, sonraki yıllarda da İstanbul'da elektrik müteahhütlüğü ve teknik malzeme ticareti yapmış.

İşte bu santral 1931 yılı doğumlu Nevvar Sünnetçioğlu'nun evlerine çok yakınlık ve bahçesi de kardeşlerin oyun alanıymış. "Çocukken elektrik direklerinin, fabrikaların içine girerdim, o motorlar nasıl dönüyor diye dikkat ederdim" diye anlatan Sünnetçioğlu, bu izlenimlerinin Elektrik Mühendisi olmasındaki etkisini de "Otomatik olarak bilinçaltıma yerleşmiş sanırım" sözleriyle dile getiriyor. Ortaokuldayken İstanbul'a taşınmışlar, Erenköy Kız Lisesi, ardından İstanbul Teknik Üniversitesi'ne (İTÜ) giden Nevvar Sünnetçioğlu, dergimizin özel sayısı için yaptığımız röportajda sorularımızı şöyle yanıtladı:

Türkiye'de bırakın Elektrik Mühendisliği okumayı, üniversite eğitimi alan kadın sayısının bile çok az olduğu bir dönemde İTÜ'yü bitirdiniz. Neden bu mesleği seçtiğinizden başlayarak, üniversite yıllarınızı anlatabilir misiniz?

Sünnetçioğlu: Fizik ve matematik benim en çok sevdiğim konulardı. Elektrik de fizikğin bir parçasıdır tabi, o zamanlar üniversiteye puan ile giriliyordu, Erenköy Kız Lisesi Fen Bölümü'nden mezun olmuşum, lise bitirme



ve olgunluk sınavları dolayısıyla çok yüksek bir puana sahiptim. Bu şekilde puanı yüksek olanlar hemen herkesin istediği Mimarlık Fakültesi'ne giriyordu. Ben de otomatik olarak böyle yaptım ise de mimarlıktaki dersler hoşuma gitmedi. Ben matematik ve fizik hayranıydım. Bir gün makine ve elektrik fakültesi öğrencilerinin beraberce dinlediği yüksek matematik dersine girdim. Amfi ağzına kadar doluydu. Dersi veren çok sertliği ile meşhur matematik hocasıydı. Ama ben anlatılanlara hayran oldum ve hemen fakülte değiştirmeye karar verdim. Ne yazık ki o matematik hocasını, "sınıfta bıraktı, sene kaybıma sebep oldu" diye bir öğrenci epey zaman sonra vurarak öldürdü.

Elektrik fakültesine geçtiğimde 2'si kadın gerisi erkek olan 30 kişilik bir sınıf idik. Fakat diğer kız arkadaş da ilk sene sınıfta kalınca ikinci sınıftan itibaren sınıfın tek kız öğrencisi oldum.

"Notları vapurda yazardım"

Derslerde ben hep en ön sırada otururdum, öğretmenin söylediklerini, profesörler, doçentlerin söylediklerini can kulağı ile dinlerdim ve hiçbir şekilde böyle deli gibi not yazmazdım. Şimdi herkese de aynı şeyi tavsiye ediyorum. Çok iyi dinlediğim için bütün o söylenenleri hafızama kaydetmiş oluyorum herhalde -iyi bir hafızam vardı- biz Erenköy'de oturuyorduk, yani 3 vasıta değiştirerek gidiyordum üniversiteye, dönüşte de aynı şekilde. Ben vapurda otururdum, hocaların anlattıklarını yazardım. Yazma işini hocayı dinlerken değil de, sonra yapıyordum. Bunun çok faydası vardı. Çünkü insan

anladığı bir şeyi yazıyordu. Orada hoca konuşurken daha henüz anlamaya fırsat olmadan paldır küldür bir şeyler yazıyorlar, o da hiçbir zaman sağlam olmuyordu. Üstelik sınıftaki bütün erkek arkadaşlarım notları almak için peşimden koşarlardı. 1953 yılında İTÜ Elektrik Bölümü'nü iyi dereceyle tamamladım.

Mezun olduktan sonra hemen nerede çalışacağım konusu çıktı. O dönemde Türkiye'de teknoloji konusunda birçok teşebbüse giriliyordu ama projeler hep Ankara'da hazırlanıyordu. Proje işleri, tesis başlangıç işleri, şöyle böyle derken Etibank'ın büyük enerji tesislerine yönelik projelerle uğraşan kısmına girdim. Orada birkaç yıl çalıştım. Ondan sonra EİEİ'ye geçtim. Turgut Özal benim çalıştığım dönemde oranın Genel Müdür Yardımcısıydı, benim de şefimdi. Daha sonra DPT'ye geçti. Uzun seneler çalıştığım için birçok anım var onunla ilgili olarak da...

EMO'ya kuruluşundan 3 ay sonra Mart 1955'te üye olmuşsunuz...

Sünnetçioğlu: Etibank'ta çalışırken üye oldum. EİE-İ'deyken de EMO İdare Heyeti'ne girdim ama bu kimin teşviki ile oldu, kim beni oraya önerdi, nasıl oldu hatırlamıyorum. Yalnız orada idare heyetinde çalıştığımı iyi hatırlıyorum.

1962'de Elektrik Mühendisliği Dergisi'nde "Açık Havada Tesis Edilen Metal Muhafazalı Trafo Tesisleri" başlıklı yazınız yer almış. 1963 yılında Ankara'da düzenlenen "1. Elektrik Mühendisliği Kongresi"nde "Salt Tesislerindeki Son İnkişaf" konulu bir sunumunuz olmuş. Yine Elektrik Mühendisliği Dergisi'nde 1963 yılında "Trafo ve Salt İstasyonlarında Basınçlı Hava Tesisatı" ile 1964 yılı Temmuz ve Kasım aylarında iki ayrı sayıda "Elektrik Mühendisliğinde Teknik Etüd" ve "Transformatörlerin Soğutulması" konulu makaleleriniz yer almış. 1965 yılında da EMO Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev almışsınız.

Sünnetçioğlu: Ben o yazıları pek saklayamamışım sanırım. Bu kadar sene geçmiş olmakla beraber, yer değiştirmiş olmam, Türkiye'de kalmamam dolayısıyla birçok şeylere artık sahip değilim. Ama Türk kadını Avrupa kadını ile mukayese ederek yazılar yazdığımı hatırlıyorum batıya. 1956 yılında ben Almanya'ya gittim. Aslında Etibank bizi Amerika'ya göndermek istiyordu ve İngilizce kurslarına girdik çıktık. Marshall projesi ile o zamanlar grup halinde mühendisler Amerika'ya gidiyordu, eğitim görüyorlardı. Ama tam ben Amerika'ya gideceğim sırada proje iptal oldu veya rafa kaldırıldı. Bunun üzerine kendi kendime karar verdim, mademki hazırlandım, başka bir yere gideyim diye. O da Almanya oldu.

Proje çalışmalarım esnasında AEG firmasının Etibank ile bağlantısı vardı, AEG oradan ihale alıyordu. Etibank'ın yaptığı birçok santral projesinde AEG benim

kadın mühendis olarak çalıştığımı görünce çok ilgilendi, "Sizi Almanya'ya gönderelim" dediler. AEG'nin tesislerinde bir proje vardı, kendi reklamı için, firmayı tanıtmak için genç mühendisleri 1 sene süreyle stajyer olarak kabul edip, onları çeşitli bölümlerinde gezdirirler, AEG'nin çalışma şekli hakkında fikir sahibi olursunuz. Böyle bir teklif geldi, ben de kabul ettim.

"Barakalarda çalıştık, bilgisayarın dedesini gördüm"

II. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmiş Almanya'ya gidişiniz. O dönemin Almanyasını ve çalışma koşullarınızı anlatır mısınız?

Sünnetçioğlu: Frankfurt'a gittim 1956 yılında. Almanya savaştan çıkmış, harabeler halindeydi. Buna rağmen toparlanmaya çalışıyordu. Birçok şeyler, tesisler barakalarda çalışıyordu. Ben ilk bilgisayar merkezini orada gördüm. Bilgisayarım dedesi diyelim, o zamanlar kocaman dolaplar şeklindeydi, kartlarla çalışılıyordu, orada çalıştım bir süre. Sonra kendi istediğim bölümler

vardı, merak ettiğim, elektrik konusunda, bunlarda çalışırken AEG "Size burs verelim, belli bir konu için üniversite ile bağlantılı olarak, 1 seneden sonra da devam edin" teklifinde bulundu. Ben de kabul ettim, Karlsruhe Teknik Üniversitesi'ne kaydoldum ama orada projeyi yönetecek profesör vefat etti onun üzerine Stuttgart Teknik Üniversitesi'ne geçtim. Oradaki bilimsel araştırma merkezinde 3 seneye yakın kaldım. Alman Hükümetinin vermiş olduğu, o zamanki şartlar için en yüksek olan bursu bana da verdiler. Alexander von Humboldt Stiftung adlı bir kurumdur o, bütün dünyada üniversite mezunları arasında seçtiklerine bu bursu verirlerdi. Zannediyorum hala veriyorlar. O şekilde ben

AEG'nin araştırılması istenilen konularda çalışmalar yaptım. Barakalarda çalışan mühendislerden oldum. Bina yıkılmış, üniversite yok ortada, savaşın ardından perişan vaziyette, onun üzerine yeniden binalar yapmaya başladılar. Bunları hep yaşadım.

Türkiye'ye ne zaman döndünüz?

Sünnetçioğlu: 1956'dan 1960 sonuna kadar Almanya'da kaldım sonra Türkiye'ye döndüm, EİEİ'de çalışmaya başladım. Zaten gitmeden önce Etibank'tan ayrılmış oraya girmiş gibiydim ancak daha belli değildi durumum. EİEİ'de 10 seneye yakın çalıştım. Aynı zamanda ODTÜ'de matematik dersleri verdim. Bir taraftan da Türk Standartları Enstitüsü'nde, o standartların hazırlanması üzerine çalıştım. Daha sonra Ankara'dan İstanbul Elektrik İşleri İdaresi'ne geçtim. Bu sırada ne yazık ki annemi kaybettim. Bunun üzerine tekrar Almanya'ya gitmeye karar verdim. AEG firmasına müracaat ettim, eski personellerinden olduğum için beni hemen kabul ettiler. 1971 yılında Almanya'ya döndüm ve hep orada kaldım. Bir süre sonra AEG'nin nükleer sant-



rallar bölümüne geçtim. Ondan sonra Siemens'e nakil oldum ve yine nükleer santraller konusunda çalışmaya devam ettim. En son da Siemens'in nükleer santraller bölümü dağılmaya yüz tuttuğunda ayrıldım oradan, Alman hükümetinin az gelişmiş ülkelere yaptığı projelerde kullandığı danışman mühendisler firması vardı, oraya geçtim ve emekli oluncaya kadar orada çalıştım.

Neden Almanya'da kalmayı seçtiniz?

Sünnetçioğlu: Almanya'yı seçtik mi, seçmedik mi, bilemiyorum ama Almanya'daki iş hayatı insanı bir nevi manyetize ediyor diyebilirim. Oraya kendinizi kaptırдыңız mı, başka hiçbir şey düşünmüyorsunuz, oradaki sistem böyle. Almanya'da okumuş ve orada da çalışmış teknik üniversiteden bir profesörüm, "Onlar limonu çok sıkırlar, böyle hiç suyu kalmaz ya, insanı da o şekilde çalıştırırlar" demişti ve insan kendisini ona hasrediyor. Başka türlü olmuyor. Neden böyle olduğunu analiz etmedim ama böyle bir yaşam şekli. Oradaki bütün insanlar iş hayatlarına çok önem veriyorlar ve herkes çalışmak, çalışmak ve çalışmaktan mutlu oluyordu. İlk gittiğim zaman da ben hayretler içinde kalmıştım. AEG'de akşam 5'te herkesin evine gitmesi için zil çaldı ama hiç kimse yerinden kıpırdamazdı çünkü herkes birtakım makaleler yazmakla meşguldü. Yahut da bazı projelerde kendi metodlarını geliştirmekle meşguldü. O ilmi adeta bütün bedenlerinde, zihinlerinde taşıyorlar, hayatları boyunca. Mesela bazı kimseler eve iş götürürdü. Ben öyle değildim, eve iş falan getirmezdim ama gene de o disiplin içinde bütün gücünü, bütün enerjisini, her şeyini ona hasreden bir personel olarak çalıştım. Böylece seneler geçti. Türkiye'ye dönmeyi düşünmedim, evet. Emekli olduktan sonra onu daha çok düşünmeye başladım. Türkiye'nin de kendine has problemleri vardı zaten, öyle kolay değil bir karar verip hemen buraya geçmek, hatta zordu diyebilirim.

Ne zaman emekli oldunuz?

Sünnetçioğlu: Babam 1982 yılında vefat edince Türkiye'deki 2 erkek kardeşimi yalnız bırakmak istemedim ve yapılacak işler vardı, o sebeple ben naklihaneyi yaptım. Eşyami, evimi, arabamı, her şeyimi getirdim, İzmir'e yerleştim. Ama pasaportumu iptal ettirmedim için tekrar Almanya'ya döndüm. Çünkü ben meditasyon ve yoga ile ilgili seminerler, konferanslar verme işimi devam ettiriyordum. Ona da ilgi gösterildiği için Almanya'da onu organize ediyorlar, bana haber veriyorlar, ben gidiyorum orada seminer veriyorum. Bu şekilde olduğu için ben erken emeklilik istedim. 1985 yılında danışman mühendisler firmasından ayrıldım. O zaman işte Türkiye'ye geldim, her şeyimi getirdim, evimi de boşalttım, tekrar gittiğim zaman otel ya da pansiyonda kalıyordum.

Halen Almanya'da yaşıyorsunuz ama..?

Sünnetçioğlu: Orada ufak bir dairem vardı. Şimdi yer değiştirdim, daha çok güneş alan Almanya'nın en güney bölgesine geçtim. Frankfurt civarında her gün yağmur her gün yağmur, insan yaka silkiyordu. İsviçre sınırında ve Almanya'nın en çok güneş gören şehri olarak bilinen Freiburg'da yaşıyorum. Kışın pek fark etmiyor ama yazın hemen her gün güneşli. Sıcak da...

Mesleğinizi yaparken ilginç bir olay yaşadınız mı?



Sünnetçioğlu: Benim meslek hayatım daha çok proje mühendisliği ile geçti, dolayısıyla hep bürodaydım. Yani fabrikalarda, yahut da tesislerde dolaşmış değilim. Etibank'tayken çalıştığım ilk projeler İzmit-Gölcük hattı transformatör merkeziydi, onlarda şantiyede çalıştım ama hayatımın geri kalan kısmında pek öyle çalışmadım.

"İngiliz firma kadın olduğum için beni kabul etmedi"

Kadın mühendis olmanızdan kaynaklı bir zorlukla karşılaştınız mı?

Sünnetçioğlu: Ben hiç zorlanmadım. Hele Türkiye'de insanlar çok medenidir, bunu gayet normal bir şekilde hazmettiler. Ama Avrupa'da özel olarak batı dünyasında -Rusya hariç, Rusya'da da kadın mühendisler vardır, onu yadırgamazlar- İngiltere'de geri kafalı insanlar var, onlar kabul etmezler, "kadınlar mühendis olamaz, kafaları uymaz bu işlere" diye düşünürler. Ben bir kere İngiliz bir firmayla bağlantı kurmuştum, staj için oraya gitmek istiyordum, kadın olduğum için kabul etmediler.

Bu alanda Türkiye için "medenî" demeniz de ilginç...

Sünnetçioğlu: Ama inanılmaz şekilde bu böyle. Çünkü Alman milleti bile onu kolayca hazmetmemiştir. Fakat benim başarılı bir mühendis olmam sebebiyle kimse ağzını açamazdı, icabında bana ayrı çalışma odası verirdi, hiç kimsenin çözemediği problemleri bana yüklerdi. Bunu yaptıkları zaman tabi artık arkasından da tersini yapamazlar. Mühendislik hayatımda, özellikle nükleer santraller üzerinde çalıştığım zaman -fakat hakikaten nasıl diyeyim, insanı suyu çıkıncaya kadar çalıştırırlardı- her gün 12 saat çalıştığım devreler olmuştur. Ondan sonra doktora gitmişim, doktor, “Böyle devam edemezsin” dedi. Kanda neler eksik çıktı hatırlamıyorum şimdi, gittim firmaya söyledim, “Böyle çalışamayacağım ben, 12 saat olmayacak” dedim. Pek hoşlarına gitmedi tabi onların. İnsan sağlığına zarar verecek şekilde çalışırdık. İyi ki Hindistan ile bağlantım olmuş da yoga ve meditasyona başlamışım. O olmasaydı ben herhalde hasta olurdu. Çünkü ben çalışmayı seven bir insanım, mesleğimi de seviyorum ve beni korumazlardı anlatabiliyordum.

Konuşmanız sırasında birkaç kez yoga ve meditasyona değindiniz, mühendislik dışında ilgilendiğiniz alanları anlatır mısınız...

Sünnetçioğlu: Almanya’da 1960 yılında Stuttgart Teknik Üniversitesinde çalışırken -ki günde 10 saatten az olmayan ve hafta sonunu bile içine alan çalışma devresinde- sigara içmeğe başlamıştım. Amaç daha berrak bir zihne sahip olmak ve konsantrasyonu artırmak idi. İşte bu devrede 1960 yılında meditasyon ile tanıştım. Bu işin uzmanı bir Hintli öğretmen, matematik ve fizikçiymi aslında, Allahabat Üniversitesi mezunuydu ama yoga ve meditasyon üzerine uzmanlık almıştı. Ondan öğrendiğim şeyler ile ben Hindistan’a gitmeye karar verdim. Ücretsiz izin aldım, 6 ay Hindistan’da kaldım ve akademide çok uzun meditasyonlara girdim. O insanın bilinçaltına çok büyük değişiklikler getiriyor. 30 yaşlarındaydım. Düşünün bir kere yapayalnız gidiyorum, ilk gidişim Hindistan’a. Bir Alman hanım arkadaşım vardı, İstanbul’daki konsoloslukta çalışıyor, onunla beraber gittiğimiz. Ama Hindistan’da orada bulunduğum zaman Türk olarak yalnız başımaydım.

Hindistan’a ikinci gidişim de 1967 yılında oldu. Türkiye’den bir doktor ile onun yeğeni de katılmıştı bana, o zaman 3 kişi olarak gitmiştik. Gene 6 ay kaldık. Eski Sanskritçe eserlerin tabi tercüme edilmiş olarak İngilizcesi üzerinde çalışılıyor orada. Eski bilgiler, bugünkü insanın hayatında nasıl faydalı olarak kullanılabilir, konu bu. Hakikaten çok etkili olarak insanın zihinsel kapasitesini artırıyor ve yaşam felsefesini çok destekliyor, her bakımdan faydalı, insanı yanlış yollardan uzaklaştıran bir disiplindir o. Şimdiki gençler, yani onlara anlattığım zaman pek yaşamıyorlar, çünkü her şeyi serbest olarak görmek istiyorlar. Ama tamamen serbestlik doğru değil. Disiplin daha iyi bir şeydir. Sonra kendilerine, başlarına dertler buluyorlar, bağımlılıklar oluşuyor. Bizde hiç öyle bir şey olmadı.

Bu arada şunu da söylemek isterim; meditasyona başladıktan 1 gün sonra sigarayı bıraktım. Sigara içmek ihtiyacım, alışkanlığım nasıl olup da bir anda yok olmuştu? İlk yaktığım sigarayı da yarım bırakıp söndürmüştüm. O zamandan beri de bir daha içmedim.

Hala yoga ve meditasyon yapıyor musunuz?

Sünnetçioğlu: Sabah uyandığımda evvela jimnastik yaparım. Hatta birçok hareketi yatağın içinde yapmaya başlarım. Kalkarım meditasyon yaparım. Benim için bir enerji kaynağı o. Rahatlama, hem fiziksel bedene, hem zihinsel yapıya destek olan çok faydalı bir şeydir. Zaten İstanbul’daki merkezde o konuda bilgi veriliyor isteyenler gidip alıyorlar, öğreniyorlar.

“NÜKLEER SANTRALLAR TÜRKİYE İÇİN PEK UYGUN DEĞİL”

Mesleğinize başladığınızın 1950’lerden bu yana dünyada ve Türkiye’de sektörün geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sünnetçioğlu: Benim gördüğüm, enerji projeleri, aydınlatma, fabrikaların, şunların, bunların, tesislerin enerji ile beslenmesi vb. kuvvetli akım dediğimiz elektrik konusu, şimdi hep zayıf akım dediğimiz sisteme döndü. Kuvvetli akım değil, zayıf akım. Televizyon, dijital teknik, bunların hepsi... Ben o konulardan fazla anlamıyorum. Benim alanım şebekelerdi, mesela bütün Avrupa’yı kaplayan bir elektrik şebekesi için çalışmışım. Kuzeyden güneye kadar enerjiyi iletmek istiyorlardı, enerji hatları, bunların bir sürü problemleri vardı, teknik olarak onların üzerinde çalışmışım. Stuttgart Teknik Üniversitesi’nde bilimsel araştırmalar yaptım.

Nükleer santraller konusunda çalıştığınızı söylediniz. Türkiye’de halen yapımı devam eden bir nükleer santral var, ayrıca buna yenilerinin de eklenmesi planlanıyor. Bu konudaki görüşünüzü öğrenebilir miyiz?

Sünnetçioğlu: Tabi ben orada görevli olarak çalıştığım için önüme gelen projeyi tamamlamak zorundayım ama nükleer santrallerin Türkiye için pek uygun olmadığını düşünürdüm çünkü o kadar fazla kontrol edilmesi gereken konu vardı ki bir tanesi unutulsa büyük felaketler oluşabilir. O kadar sıkı disiplin Türkiye’de yok, değil mi? İnsanların yapısında da yok. Ben şahsen öyle düşünüyordum. Şimdi ne oldu bilmiyorum. Avrupa’da da nükleer santralleri biraz ikinci plana attılar. Çünkü birçok kazalar, şunlar, bunlar oldu, onları ne kadar önlemeye çalışsalar da tahmin edilmeyen şekilde gelişmeler olabiliyor. Her şey bizim istediğimiz gibi acaba doğru mu? Bir de etrafımızdaki doğanın evrenin yapısına uyuyor mu, ona bakmak lazım bence.

Nükleer santralleri artık rekabet yahut da prestij konusu yapmasalar iyi olur. Dediğim gibi kontrolü, işletmesi çok zor olabilir.